RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PŘEHLED TISKU

Číslo: 215/X

Datum: 12.9.67

OBSAH

s /Rudé právo/	ČSSR má 14305031 obyvatel	str. 2
Miloš MOTOŠKA /Reportér/	Jedinečná praxe	str. 2
Dr.František POTUŽIL /Literární noviny/	Tzv. lidská práva	str. 3
ČTK /Rudé právo/	Sdělení ÚV Svazu čs.spisovatelů	str. 3
Miloš FIALA /Rudé právo/	Manifest koho, čeho, čí	str. 4
Zuzana TAUSINGEROVÁ /Literární noviny/	Polidštění práce	str. 5
red.čl. /Literární noviny/	František ÉRELINA opět na literární frontě	str. 5
A.M. HUSKA /Literární noviny/	Lesk a bída ekonomické informace	str. 7
Felix VODIČKA Vladimír KARFÍK /Literární noviny/	Učitel, učebnice, umění	str. 9
Jiří MUCHA /Literární noviny/	Poznámky ze Slonoviny	str. 12
Václav ČERNÝ /Lidová demokracie/	Nové číslo pařižských Recontres	str. 13
Jiří HÁS /Večerní Praha/	Pašerácký přechod	str. 14
Jiří HÁS /Večerní Praha/	Roma s pověstí	str. 16
Ing. Jiří ŠTĚPÁNEK /Noviny zahr.obchodu/	Další rozvoj československo-sovětské spolupráce	str. 17
red.čl. /Statistické přehledy/	Zemědělská produkce v ČSSR	str. 19
František VENCOVSKÝ /Ekonomická revue/	Portrét profesora Karla Engliše	str. 19

RUDÉ PRÁVO, 5. září 1967, str. 5

ČSSR má 14 305 031 obyvatel

Podle bilance Státního statistického úřadu měla ČSSR k 1. červenci 14 305 031 obyvatel, z toho 6 981 460 mužů a 7 323 571 žen. Za první půlrok přibylo 33 494 lidí, kdežto loni 45 681. Nižší přírůstek byl způsoben dalším snížením porodnosti a vyšším počtem zemřelých. V českých zemích bylo 9 853 267 obyvatel a přirozený přírůstek činil pouze 16 907. Na Slovensku bylo 4 451 764 obyvatel a přibylo jich zde 21 907. Snižování porodnosti zasahuje nyní nejen českou země, ale také Slovensko. Nejnižší porodnost na 1000 obyvatel v roce 1966 byla ve všech obvodech hl. m. Prahy a v okresech Praha-západ s 11,1 živě narozenými na tisíc obyvatel, jičín 11,6, Praha-východ 11,9 a Nymburk rovněž 11,9. Na Slovensku v městě Bratislavě 14,1 a v okrese Levice 15,0. Nejvyšší porodnost byla v okrese Poprad, a to 23,7, Dolný Kubín 23,5 a Spišská Nová Ves 23,1. V českých zemích měl nejvyšší porodnost okres Karviná 19,9 a Bruntál 19,3. -s-

REPORTÉR, č. 16, 11. srpna 1967, str. 1, 2

JEDINEČNÁ PRAXE

Přijměte, prosím, můj nejupřímnější pozdrav z Kanady. Jsem československý student Vysoké školy ekonomické v Praze a doma patřím mezi stálé čtenáře Reportéra, kterého si velice vážím.

Nyní jsem na odborné ekonomické praxi v Kanadě, prostřednictvím AIESEC (Association Internationale des Etudiants en Sciences Economiques et Commerciales), jež pracuje na Vysoké škole ekonomické v Praze a v Bratislavě prostřednictvím ÚV ČSM a MŠK již druhý rok. Čs. studenti ekonomie dostali jedinečnou možnost zdokonalit své odborné a jazykové znalosti praxí v kterékoliv z 41 členských zemí v oboru podle přání v případě, že splňují určité požadavky. Já jsem si vybral v minulém roce Westminster Bank, Ltd. v Manchestru a letos pracuji u největší státní společnosti provincie Ontario v Kanadě, u Ontario Hydro v Torontě.

Jsem nesmírně šťasten a důvěry, které se mi dostalo, si nesmírně vážím. Něco podobného přeji všem mladým lidem u nás a především to přeji našemu hospodářství. Je to způsob vzdělání, který lze těžce nahradit doma a který zde, v zemi, kde se za vzdělání draze platí, nestojí nic ani mne, ani náš stát. Během své praxe si vydělávám 112,— Can. $ týdně, což bohatě stačí na zdejší pobyt a na cestu domů. Nemusím připomínat, že tyto peníze nejsou pouhým gestem od společnosti, ale odměnou za práci. Po večerech studuji v universitní knihovně, diskutuji se zdejšími studenty a Kanaďany vůbec. Mám téměř neomezený přístup k mnohým zdrojům informací a Kanaďané mi všude vycházejí laskavě vstříc.

Jsem tedy šťasten a hrdý na svůj úspěch. Po mně by teď již měli přijít další. Nepochybuji, stane se, ale tu cestu, kterou jsem prodělal já, jim nepřejí. Obíhat celou řadu institucí a nakonec „uhnat" devět různých razítek! To musím připomenout, že mne tam naštěstí znali, protože jsem dlouholetý funkcionář ČSM.

Nehledáme dobrodružství nebo rekreaci, ale vzdělání. Přitom nikdo z nás nežádá nic „hmotného".

Miloš MOTOŠKA, Toronto

ČTENÁŘŮ

TZV. LIDSKÁ PRÁVA

Je pokrokem proti dřívějšku, že náš tisk se konečně počíná zabývat mezinárodním zajištěním tzv. lidských práv. Za stati Čestmíra Čepelky by se však mohlo zdát, že jde o látku, kterou mohou obhájpat jenom zasvěcení znalci, zatímco nejen po mém skromném soudu, ale i v intencích příslušných výborů OSN má být věc zpřístupněna masám a má jim být o materii umožněna co nejširší diskuse, a to zejména v tom směru, zda právní řád některé země je v souladu s lidskými právy doporučenými Organizací Spojených národů. Již 10. prosince 1948 přijalo III. valné shromáždění OSN všeobecnou deklaraci lidských práv, která kromě preambule má 30 článků a není sice mezinárodní smlouvou, ale doporučením, manifestem za lidská práva všech umlčovaných na celém světě. Již touto Deklarací byl vyhlášen úplný systém lidských práv a svobod, a to nejen občanských a politických, jež jsou vlastně dávným dědictvím francouzské revoluce z roku 1789, ale i nových významných práv sociálních, hospodářských a kulturních, která zplodila Velká říjnová socialistická revoluce a bez nichž by občanská a politická práva, stejně jako rovnost a svoboda jimi zaručovaná, měly jenom formální povahu, byly by bez skutečného obsahu. Právo svobodného projevu, stejného přístupu k úřadům pro všechny bez rozdílu, právo na majetek, na svobodu, na uvolňování vědecké práce atd. mají praktický význam, jsou-li současně provázena právem na práci, na vzdělání a sociální zabezpečení v případě nemoci, invalidity a stáří. Obě navrhovaná a doporučovaná konvence lidských práv jsou ideovým pokračováním a praktickým doplněním Všeobecné deklarace z roku 1948.

O lidská práva byl v lůně OSN, v jejích Komisi pro lidská práva, probojován velký politický i ideologický boj, při kterém se střetly zájmy kapitalistů na svobodě podnikání a na další hospodářské expanzi a zájmy pracujících, hájené socialistickými vládami, aby lidská práva nebyla zajištěna jenom na papíře, ale také ve skutečnosti. Toto dvojí právně filosofické pojetí lidských práv bylo diskutováno i mimo stěny paláce OSN předními světovými duchy, z nichž většina správně označila dvě kategorie lidských práv jako dvě vývojová stadia, sociální a hospodářská práva jako stupeň vyšší. Pesimisticky vidět tuto problematiku snad jediný Benedetto Croce, prosluly italský filosof doznívajícího liberalismu, který označil rozdíly obojí koncepce za „point faible" (slabinu) celého úsilí. Jiní myslitelé však uznali nejen možnost koexistence, ale i spolupráce.

Tato rozdílnost názorů se neprojevila jenom v různém důrazu na dvě skupiny lidských práv, ale promítla se i do základního chápání jejich podstaty. Pozůstatky filosofie přirozeného práva se projevily v názorech považujících lidská práva za důsledek toho, že jde v zásadě o lidskou bytost, jíž právo slouží. Od této myšlenky je pak už jenom krůček k názoru, že i jedinec, a nikoli jen stát, je (také) subjektem mezinárodního práva, že tudíž lidská práva přísluší každému již v důsledku jeho člověčenství, a nikoli na základě rozhodnutí příslušného zákonodárného sboru. Tato myšlenka se však propaguje i v oficiálních populárních publikacích OSN (např. v diskusním návodu Our Rights as Human Beings — Naše práva jako lidských tvorů), kde se zásada, podle níž práva člověka neplynou z toho, že je občanem svého státu, ale členem lidského rodu, označuje jako východisko pro jakoukoli úvahu o lidských právech.

Všeobecná deklarace lidských práv i návrhy doporučení obou mezinárodních konvencí jsou kompromisem mezi těmito různými názory. Přesto představují mocný ideový arzenál, jakož se pokroková část lidstva nemůže zříkat. Nemůže jej pomíjet dělnictvo v kapitalistických zemích, národová rozvojových zemí a vůbec všichni utlačovaní lidé na světě, jejichž práva jsou okleštěována.

Myslím, že doba uzrála, aby i u nás se stala věc lidských práv předmětem co nejširší diskuse a aby bylo revidováno naše původní abstinující stanovisko k Deklaraci; většina jejích principů, jako například presumpce neviny v trestním právu, právo stejných šancí pro všechny, právo na cestovní pas, právo na uvolňování vlastního názoru aj. si rozhodně vítězně razí cestu vpřed i v naší právní praxi.

Snažím se již nejméně deset let uplatňovat tyto názory o těchto otázkách, avšak dosud jsem se nesetkal s kladnými výsledky ani u redakcí, jež by měly problému věnovat největší pozornost.

Dr. FRANTIŠEK POTUŽIL

RUDÉ PRÁVO, 6. září 1967, str. 2.

SDĚLENÍ ÚV SVAZU ČS. SPISOVATELŮ

PRAHA 5. září (ČTK) — Anglický list Sunday Times se v neděli propůjčil ke zveřejnění hanlivého provolání, které hrubě pomlouvá zřízení, vnitřní a zahraniční politiku ČSSR. Tento zřejmý lidokument je nazýván manifestem československých spisovatelů světové veřejnosti a věrohodnosti mu má dodat tvrzení, že jej podepsalo údajně přes 300 čs. spisovatelů a umělců.

Na dotaz ČTK sdělil sekretariát ÚV Svazu čs. spisovatelů, že uvedené prohlášení nevydal ani Svaz čs. spisovatelů, ani jeho volené orgány, ani se na něm jakýmkoliv způsobem nepodílely. Sekretariátu Svazu čs. spisovatelů není rovněž známo, že by je připravili čs. spisovatelé nebo jejich skupiny samostatně.«

Čs. spisovatelé vyjádřili svůj politický postoj totos v červnu v rezoluci IV. sjezdu Svazu čs. spisovatelů a v dopise tohoto sjezdu ústřednímu výboru Komunistické strany Československa.

MANIFEST KOHO, ČEHO, ČÍ

4/215/X

Západ má novou senzaci! Ba přímo bombu! Jak by na: v Československu se dostalky spisovatelů a dalších intelektuálů vzbouřily proti teroru a násilí »vyslovená fašistického charakteru« a obrátily se k »veřejnosti a spisovatelům celého svobodného a demokratického světa« o naléhavou výzvu o pomoc. O pomoc proti komu? Pochopitelně proti režimu.

Tak to alespoň sdělují neděl ní Sunday Times, podle něhož »již dost hluboce rozhořčené a otevřené střetnutí mezi československými spisovateli a kulturními strážci strany dosáhlo senzačního nového obratu. Odbojní spisovatelé hromadně vyzývají světovou veřejné mínění a žádají jeho morální podporu v boji proti cenzuře a potlačování.« Jakou formou? Formou manifestu, který Sunday Times zveřejnil a podivuhodně přesnými údaji: je o tisíci slovech, byl minulý týden propašován z Československa a je podepsán — povšimněte si té přesnosti — 183 spisovateli, 69 umělci, 21 filmovými a televizními pracovníky, 58 vědci a veřejnými pracovníky a jinými představiteli inteligence. Suma sumarum to dělá 329 československých intelektuálů. Výzva byla prý podle Sunday Times spojena se žádostí, aby byla uveřejněna, což příslušný list iniciativně učinil. Zajímá-li vás však, kdo z členů našeho Svazu spisovatelů manifest podepsal (uvedený počet by totiž činil téměř polovinu jeho členů) a jací to byli umělci, filmaři a televizní pracovníci atd., musíte se uchýlit do říše dohadů. Neboť redakce s tajuplným sdělením, že »originál je v bezpečných rukou na Západě«, současně sděluje, že seznam signatářů neuveřejňuje. Důvody jsou samozřejmě »humanistické« a »demokratické«: »aby se zabránilo represáliím ze strany režimu«.

Masové vystoupení československých intelektuálů, jak je prezentuje Sunday Times, má tedy »z důvodů utajení« signatářů před »fašistickým charakterem« pronásledování anonymní charakter. Úterní prohlášení sekretariátu Svazu československých spisovatelů naznačuje, proč tento charakter patrně musí mít. Nevyvrací, že ho mohl vzdělat i někdo u nás a vyvézt za hranice — ať už z vlastní iniciativy či iniciativy odjinud. (Může ovšem mít čistě zahraniční rodný list, mohli k němu přiložit příčinlivou ruku i některé známé firmy z řad politické emigrace.) Manifesty tohoto typu se totiž mnohdy hodí těm, kdo jsou přesvědčeni, že nadešla »jejich hodina«, že diskuse a výměny názorů, k nimž dochází u nás, se dají »přižívit« ve směru odpovídajícím podstatně jiným zájmům, než jsou zájmy socialismu. Průkazně však ukazuje, že s tímto manifestem nemůže zjevně mít nic společného ona masa spisovatelů, s jakou argumentuje citro nezveřejněných podpisů. Ostatně taktika »obrany podepsaných« před »pronásledováním« je průhledná (přitom však pro určité kruhy nepopiratelně agitačně účinná): umožňuje vyhnout se důkazu, jménům, vydávat výrobek jedince nebo úzké skupinky, ať už domácí či zahraniční provenience, za stanovisko početného bloku, za výraz přístupu »odbojné« československé inteligence k socialistickému zřízení v ČSSR, za výraz názoru, že teď už nelze nic než volat světovou veřejnost »o pomoc« — neboť jiná možnost už není a nezbývá.

Ostatně o tom, jak asi manifest vznikl a kdo ho mohl vyprodukovat, svědčí řada jeho formulací. Neboť jeho tvůrci vyjadřují spíš to, co by chtěli podsunout československé inteligenci, než to, co si její rozhodná většina — i rozhodná většina československých umělců — myslí a co skutečně vyjadřuje ve své tvorbě i ve svých vystoupeních, byť v některých případech sporných. Podle manifestu se masa podepsaných skládá »z valné většiny z marxistů a komunistů a převážná většina nesouhlasí s kapitalistickým společenským a hospodářským řádem a je rozhodně pro socialismus«. Jde ovšem zjevně o marxisty a komunisty »zvláštního ražení«, soudící, jak praví jedna z citací v manifestu, že »básník začíná tam, kde končí nenáviděný stranik«. Jde o »komunisty« dovolávající se proti »potlačovatelské síle« citátů z dr. Eduarda Beneše a Johna Kennedyho, o »komunisty« ohrazně přirovnávající v patetické výzvě k levicovým západním intelektuálům (»kteří ještě stále podléhají nebezpečným iluzím o demokracii a svobodě v socialistických zemích«) to, co prý se děje v Československu, s významem amerických masakrů ve Vietnamu, fašismu ve Španělsku a militaristického teroru a zvůle v Řecku. Neboť jak jinak vysvětlit slovo požadující, aby se levicoví intelektuálové při svých protestech proti těmto projevům světová reakce nesnažili »přehlížet to, co se děje v zemích, k nimž upírají své naděje«.

Sunday Times ve svém komentáři dodává, že »vzhledem k mimořádnému politickému významu a obdivuhodnému stylu manifestu spisovatelů se uveřejňuje v plném znění«. Co na tomto manifestu naplnilo britský list obdivem k jeho stylu, lze snadno vysoudit. Pro koho a jaké cíle má zveřejnění tohoto anonymu, podsunutého široké skupině uměleckých pracovníků, »mimořádný politický význam«, pozná i dítě školou povinné. Kdo a proč se tohoto manifestu chopí a bude jím vítězoslavně mávat v naději, že přibírá svým zájmům v našich vnitřních diskusích, která jsou naší věcí a které mohou být řešeny jen mezi námi na základě zájmů socialistické společnosti, je také zbytečné dodávat. I souvislost je nápadná: jak »včas« se objevil zrovna v době, kdy se v řadě západních států rozvíjí kampaň proti ČSSR.

K celé té »senzační bublině«, nafoukl é britským listem za pomoci »utajených« producentů této patetické »výzvy o pomoc«, lze připojit jen vzpomínku na rozšafného Josefa Švejka, jenž se, jak známo, nezdráhal podezření, že by možná fotografoval, kdyby měl fotoaparát. Neboť duch putinského strážmistra se vznáší kdesi v pozadí manifestu, jehož původci a šiřitelé by rádi mluvili jménem československé tvůrčí inteligence. Chybí jim k tomu jen maličkost: dokázat, že těch 329 podpisů je pravých, že je mezi nimi 103 spisovatelů, pětatřicet tolik a tolik umělců, filmařů, televizních pracovníků a jiných. Tvrzení, že je mají v šeřfu (či »bezpečných rukou«), je totiž asi stejně průkazné jako onen putinský argument s fotografováním, jemuž chyběl jen ona podružná maličkost, totiž fotoaparát!

MILOŠ FIALA

LITERÁRNÍ NOVINY, č. 35/67, 1.září 1967, str. 3.

5/215/X

Polidštění práce

ZUZANA TAUSINGEROVÁ

Mluví-li se o průmyslové psychologii, vybaví se u mnoha lidí buď problematika pracovního prostředí, nebo psychotechnické zkoušky a testy. Otázky pracovního prostředí, inženýrská psychologie, vztahy stroj—člověk ap. jsou samozřejmě velmi důležité a jistě a koordinovaná spolupráce konstruktérů s psychology je u nás zbožným přáním; máme nedostatek psychologů, konstruktéři jsou v samotné inženýrské psychologii, která se jim na technice vůbec nepředná ší, nedostatečně vzdělání a navíc k realizaci výsledků takové spolupráce je třeba investic). I psychotechnické zkoušky a testy mohou být jenom jedním z mnoha nástrojů a způsobů, jichž psychologie při práci s lidmi užívá; jsou s to ukázat pouze jednu stránku celkové struktury člověka. Umění psychologa ovšem spočívá v tom, pochopit člověka vcelku; nejen zjišťovat jeho nedostatky, ale i jeho možnosti a vykompenzovat je, vynést nikoli rozsudek ani odsudek, ale vpravdě tvůrčí diagnozu.

Zeptala jsem se dr. Zbyňka Bureše, CSc., z Psychologického ústavu Univerzity Karlovy, která je dnes opravdu nejaktuálnější otázka průmyslové psychologie. Odpověděl bez váhání:

Vybudovat objektivní, vědecky fundovaný systém práce s lidmi. A *pro zpřesnění dodal:* Chceme-li využívat zkušenosti ze Západu, pak si osvojme konečně doktrínu úspěšných kapitalistických podniků: vědomě rozpoznávat a pěstovat schopné lidi, hledět si jich, dát jim všechny možnosti pro rozvoj, nebát se do nich investovat a hlavně — naučit se jich nebát, nevidět v nich konkurenci a ohrožení vlastního postavení. Posuzujme úspěšnost pracovníka i podle toho, kolik schopných nástupců si dovedl vypěstovat!

Každý rozhovor o průmyslové psychologii vyústí zákonitě u požadavku zbavit se úzkého, malicherného posuzování věcí, naučit se myslit v širších a dlouhodobějších perspektivách. Vidina okamžitého efektu je lákavá, ale i ošidná: výsledek sice přijde vzápětí, ale je mnohem menší a mnohdy horší než trvalý a výnosný pracnější a dlouhodobý postup. Vědecký systém práce s lidmi musí být založen na dlouhodobém působení. Pozorovat, hodnotit, sledovat zaměstnance a jejich pracovní výsledky. To by měl dělat psycholog.

Nikoli, to by měla být součást náplně práce vedoucích, k níž by vytvářeli metodické předpoklady kvalifikovaní pracovníci personálních útvarů. Dosavadní způsob kádrové práce se neosvědčil. Právem jsme ho odstranili; nenahradili jsme jej však žádnou jinou koncepcí. Tak zbylo vakuum. V mnoha případech nejsou osobní oddělení organizačně vybudována, ani obsazena odborně připravenými pracovníky; jejich nízká kvalifikace způsobuje, že buď vyvíjejí aktivitu nepodloženou znalostmi, což vede k libovůli, nebo jejich kritéria mají příliš malou vazbu s efektivností podniku. Často jde o nepochopení úzkých souvislostí mezi politickým a hospodářským; a žel — až příliš často — o nepochopení role, kterou schopný člověk hraje v moderní výrobě. Poslání osobních oddělení je jednoznačné: metodicky a organizačně zajišťovat sledování pracovních úspěchů i neúspěchů zaměstnanců, shromažďovat do průběžného a stále doplňovaného curricula vitae jejich pracovní výsledky, propagovat kritéria úspěchu u různých profesí a za odborné spolupráce psychologa zhodnocovat a nacházet další možnosti uplatnění a rozvíjení schopností i osobností každého pracovníka. To vše v nejtěsnější součinnosti s ředitelem nebo s vedoucím jako hlavním činitelem.

Stále zřetelněji se nám ukazuje, kolik věcí se zanedbalo, kolik nesnází zavinilo administrativní a direktivní řízení. Jaké jsou např. nuance a rozdíly mezi pojmy výběr a rozmísťování zaměstnanců. Zde se doporučuje rozlišovat psychologický terminus technicus od běžně užívaných představ, které se nám s těmito pojmy sdružují. I psychologům přirozeně jde o nejpečlivější a nejpromyšlenější „výběr" správných lidí na to či ono místo. Zdá se jim však, že termín „rozmísťovat" vystihuje lépe a přesněji potřebu umístit všechny lidi na ta místa, kde by mohli společnosti i sobě prospět v míře pokud možno největší. Je to dokonce protiklad proti jisté výlučnosti, k níž může vést „výběr" preferovaných lidí i profesí. Pouhý výběr obráží, podle názoru psychologů, nedostatek v plánování, organizaci, předvídavosti. Nestačí — jak se to dělalo dosud — vybrat (třeba i odpovědně) pracovníka pro tu kterou funkci a ulehčeně si oddechnout, že jsme povinnosti učinili zadost. Rozmísťování znamená dlouho před uvolněním místa myslet na jeho správné obsazení, tedy starat se dostatečně předvídavě a s vynaložením všemožného úsilí o výchovu i nalezení dobrého dorostu. U každého nového pracovníka je také třeba hned zpočátku vidět víc do dálky: zařadit ho nejdříve do nástupní profese, kde by se seznámil s provozem, a naopak kde by mohl být on i jeho schopnosti primárně ověřeny; pak do profese přechodné, z níž by — splní-li všechny předpoklady a očekávání — přešel do konečné (vše s jeho plným vědomím a souhlasem). Dosud jsme považovali člověka, který častěji měnil zaměstnání či zařazení, téměř za nemorální jev. Vývoj techniky a výroby je tak bouřlivý, že jistá plasticita a přizpůsobivost jsou samozřejmé. Také fakt, že u nás přechází do invalidního důchodu víc lidí než je žádoucí a nutné, vyplývá z nedostatku širších perspektiv při posuzování jednotlivců. Automatizovaná výroba vyžaduje práci na běžícím pásu. Stereotypně vykonávaný úkon nemůže zůstat po delší době bez těžkých následků na motivaci i zdraví pracovníka. Je tedy třeba vyučit ho více úkonům, aby je mohl stří-

6/215/X

dat; příprava je zde samozřejmě pracnější a pro podnik zdlouhavější (hodnoty, které unikají rychlým opotřebováním nervového systému lidí, jsou ovšem značně větší).

Psychologové jsou při své zákonité skepsi v jádru idealisty. Kladou požadavky, které leckoho mohou šokovat; že člověk má mít ze své práce radost, že při ní nemá zakrňovat, ale růst, že má mít možnost v práci a s pomocí ní rozvíjet tvůrčí schopnosti a tím svou osobnost. Sami tvrdí, že jejich postuláty uskutečnit lze. Velmi zajímavé je pozice mzdy. Přečasto bývá důvodem k nespokojenosti, ale není za každých podmínek nejhlavnějším stimulem pro práci, jak se mnohdy mylně domníváme. Z průzkumu názorů asi 11 000 zaměstnanců různých podniků Velké Británie vyplynula tato stupnice motivů k úsilí o dobrou práci: 1. Bezpečí — jistota (že bude pokračovat v téže práci); 2. příležitost k postupu; 3. podnik a jeho vedení (sociální a personální politika podniku); 4. mzdy; 5. vnitřní aspekt nebo charakter práce (tvořivost, iniciativa, pestrost, sebeuplatnění, odpovědnost); 6. bezprostřední nadřízený; 7. sociální aspekty pracovní činnosti (pracovní kolektiv); 8. komunikace (informace o plánech podniku, o personálních věcech, o smyslu úkolů); 9. pracovní podmínky (pracovní doba a prostředí); 10. požitky (dovolená, důchodové, nemocenské).

Jde o průzkum v Anglii, jeho výsledek tedy nelze akceptovat mechanicky. V každém případě ale je znakem nedostatečné psychologické průpravy vedoucího a jeho jisté pohodlnosti, řídí-li se zásadou „penězi si koupíš všechno".

Psychologická průprava by se měla stát součástí kvalifikace od vedoucích až po personální složky podniku (vedoucí osobního útvaru by měl být právník s postgraduální psychologickou nástavbou, ostatní by měli mít minimálně střední psychologické vzdělání). Jen za těchto předpokladů lze mít jakousi záruku, že se skoncuje se subjektivismem a s nahodilostí, které dosud ovládaly tuto náročnou a důležitou práci. Pak by rovněž bylo snadné vyžadovat jako samozřejmost od těchto složek průběžnou spolupráci s psychology, a to nejen s těmi, kteří jsou či budou zaměstnanci podniku, ale i formou odborných expertiz s různými pracovišti a institucemi k tomu povolanými. Před časem bylo při Psychologickém ústavu University Karlovy zřízeno mezirezortní středisko, jehož úkolem je expertizní činnost pro ministerstva i podniky, zprostředkovávání potřebných odborníků apod.

Zavést znovu zásady moderní psychologie do práce s lidmi si ovšem vyžádá nějakou dobu. Co ale s velice aktuálními a naléhavými problémy, jaké se vyskytují na mnoha pracovištích a kde dost těžko čekat na realizaci všech dobrých předsevzetí?

Pro odborné řešení těch nejnaléhavějších je nutné najít pro takovou práci nejschopnějšího člověka, dát mu plnou možnost vybrat si spolupracovníky a vytvořit tak dočasný kolektiv odborníků uvolněných — třeba ve formě stáže — pro tyto úkoly. To samozřejmě předpokládá, že se pro tuto práci najdou finanční zdroje a že se všem zúčastněným zaručí po skončení mimořádné práce návrat na jejich dosavadní pracoviště.

Pokud jde o širší zavedení získaných poznatků, mohl by být dobrým příkladem vzorový závod, který by ovšem neměl vzniknout nařízením, ale spíše vyhledáním místa, kde jsou dobré objektivní podmínky a schopní lidé, kde by se v optimální míře mohly ověřovat možnosti a limity odpovědné práce s lidmi. Teprve po prověření všech námětů v praxi a po zkušenostech by bylo dobře závěry zevšeobecnit a přenášet na jiná pracoviště. V několika podnicích se už takový postup provádí; jsou tedy do jisté míry laboratoří i výhní těchto snah a myšlenek.

Psychologie není jenom módní trend, je to vědecky vyjádřený a aplikovaný postoj „myšlení na lidi". Ne ve jménu mystiky, ale ve jménu ekonomické a společenské nutnosti.

LITERÁRNÍ NOVINY, č.35/67, 1.září 1967, str. 3.

FRANTIŠEK KŘELINA OPĚT NA LITERÁRNÍ FRONTĚ

Prozaik František Křelina, který byl ve známém spisovatelském procese v roce 1952 odsouzen na 12 let vězení a v roce 1960 propuštěn na svobodu a poslán jako pomocný stavební dělník mimo Prahu, objevil se opět na literární scéně. Nakl. Čs. spisovatele vydalo jeho nejznámnější ruralistickou knihu novel "Jalovčí stráně"/Sedmé vydání od roku 1937/. Publicisticky se odmlčel od roku 1949, kdy vyšel v novém vydání jeho státní cenou odměněný román "Puklý chrám".
Křelina je vedle Knapa a Prokůpka nejvýznamnějším představitelem českého literárního ruralismu.
Podle Literárních novin /č.35 z 1,9,67/ vyšly v těchto dnech "Jalovčí stráně".

LITERÁRNÍ NOVINY, č. 35/67, 1. září 1967, str. 3.

E. M. HUSKA

Lesk a bída ekonomické informace

7/215/X

Tlačí se na nás záplava informací, ale my na každém kroku cítíme, že jsme *málo*, nebo *špatně* informovaní. Zejména v hospodářském životě pociťujeme tento rozpor v nebývalé a *rostoucí* síle. Ekonomická informace v podobě rozborů, studií, direktiv často radí, přikazuje a slibuje jedno, ale život navzdory tomu přináší opak. Jako na posměch těm, kdo se poslušně řídili touto informací.

Trpké vystřízlivění nás vedlo k pozornému a bedlivému zkoumání kupy sebevědomých úkolů, plánů a direktiv i mnohaslibných čísel, a najednou jsme zkoprněle zjistili, že jestliže je toto množství údajů i jakousi informací, tak jistojistě ne ekonomickou. Ve chvíli tohoto poznání *nás zaplavuje hněv spravedlivých a hledání viníka.* A tu nás čeká rozčarování. Svět už není světem antiky a nepřijímá půdorys klasických zákonů tragédie, který jasně odděloval dobré a špatné. Ve velké většině zjistíme za původcem a tvůrcem takové matoucí informace dobrý záměr a ušlechtilý nebo aspoň nezákeřný úmysl. Svět není černobílý. *Všichni jsme v informačním hříchu!* Nechci hlásat filosofii neodpovědnosti. Na problém ekonomická informace a její soustavy se však nemůžeme dívat jako na moralistický problém: nežádá si moralizátory, ale realisty!

Realista nesoudí dosavadní ekonomickou soustavu jako „dobrou" či „špatnou", ale jako účelnou či neúčelnou, vhodnou či nevhodnou. Hysterie a panika jsou zde tak špatným rádcem jako oportunistická laxnost. Když hodnotíme minulost, činíme tak proto, abychom se dopídili poznání zákonitostí. Santayana řekl, že ten, kdo důkladně nezná minulost, je odsouzen prožít ji znovu. Nechceme být odsouzeni k takovému trestu.

Žádné podstatné společenské přeměny nemají jen pozitivní stránky. Velké předměty vrhají velké stíny. Zvýšená funkce státu v období stabilizace našeho zřízení vedla nevyhnutelně k určitému překrývání a tím i k znejasnění společenských funkcí. Tak například došlo k vzájemnému přerůstání státně administrátorské a hospodářsko-společenské funkce společnosti. Toto promíšení vedlo k porušení zákonitostí společenské dělby práce a tím v konečném důsledku nastal citelný pokles odbornosti vedení hospodářských činností. To nemohlo nezasáhnout a nevyvolat vzájemné prolínání informačních soustav a tím i zeslabení jejich předvídavosti i zvětšení neurčitosti. Tato skutečnost ovlivnila vznik nežádoucích strukturálních stavů a tím zeslabila pozitiva společenských přeměn.

Zdálo by se, že od pochopení vlivu těchto objektivních faktorů je už jen krok k nápravě — udělat strukturální změny v hospodářství. Ale tu se objevuje druhá vrstva problémů. Porušení struktury vyvolal dosavadní řídicí stereotyp. Jaký je řídicí stereotyp, takový je i jeho produkt, tj. informace. Protože řídicí stereotyp byl smíšeninou státně administrátorských a hospodářských funkcí, byla smíšeninou i jeho informační soustava. Zkreslené ekonomické informace pronikly i do společenského vědomí, vytvořily „ideologickou" základnu představ a názorů, které teď nebezpečně ohrožují správnost volby a rozhodnost při dalším postupu ekonomické reformy.

Tato úvaha je pokus o obhájení ekonomické informace jako introvertního produktu ekonomické sféry. Jen odtud vyplývá její „lesk" a síla. Nynější informace je ještě zverbovaná a silně určovaná mimoekonomickými faktory. V tom je její bída.

Vztah poznávání a informace

Každá společenská činnost užívá svého druhu informací s osobitou soustavou, se svou vnitřní zákonitostí a se svým „jazykem" i funkcí. Vzájemné překrývání různorodých informačních soustav, které nastalo v období přeměny, zasáhlo doslova kořeny informací. Jedním z nejdůležitějších faktorů společenské přeměny — kromě racionálních faktorů — byl faktor emocionální. V revolučních situacích si ho nelze odmyslit od každého záměru a činu, a tak ovlivnil i ekonomickou sféru. Je ovšem třeba mít na paměti, že zákonitosti vzniku a funkce *emocionálních informací* jsou úplně *odlišné* od *racionálních informací*. I proto byla symbióza ekonomické informace (jako výsostně racionální) s emociálními elementy tak choulostivá a přinesla tolik problémů.

Klasickým případem emociálních informací jsou *umělecké* výtvory a v tom zejména některé typy *slovesného umění*. Umělecká informace se opírá o stanovení určitého kánonu krásy, ideálu, typu. Avšak ten je vždy *distorzí* (zkreslením) proti skutečnosti. Čili taková informace vytváří představu v podobě „zidealizovaného" opaku, jako korekturu reálných tvarů. Takto zidealizovaná informace je hlavním zdrojem v *emociálním* životě člověka, ale ničivě působí, uplatňuje-li se v hospodář-

ském životě. Je dost pochopitelné, že například ve složitých a přetěžkých poměrech prvních let Sovětů měla i ekonomická informace jakousi *dopingovou a tím tedy emoční* funkci. Ale její stereotypní užívání vytváří stav euforie, a tím otřesnější je vystřízlivění. Herbert Read doslova říká: „Je třeba připustit, že jednou z funkcí umění je ‚únikovost'. Protože jsme ‚příliš ve světě', uchylujeme se do denního snění nebo do fantazie, která je přirozenou reakcí. *Tyto reakce mají terapeutickou hodnotu*, biologickou funkci a jsou částí dialektického procesu života." Takovou funkci informace, tak příznačnou zvláště pro některé literární směry, nemůžeme však na žádný způsob připustit v ekonomice! Tady idealizovaná a tedy *nepravdivá* (!) informace má nikoli terapeutickou, ale spíš *traumatizující* funkci.

Víme, že naše plány byly jakýmisi osvětovými pomůckami. Mluvily o nejbližší růžové budoucnosti. Ještě před pár roky jsme v plánech počítali s tím, že se budou snižovat a v dohledné době i zcela rušit ceny nájemného z bytů, že se vyřeší bytová otázka, ceny jízdného v městských veřejných dopravních prostředcích, že se budou postupně rušit apod. Heslo dostihnout a předstihnout se nám zdálo zčtyř pětin už splněné. Vystřízlivění z tohoto ekonomického snu mělo cenu šoku.

Ještě i teď bují „ekonomický romantismus" a plány vyjadřují často všeličo jiného, jen ne reálnou snahu o faktický růst dynamismu hospodářství. Musíme obnovit přirozenost vztahů a faktický růst dynamismu hospodářství. Musíme obnovit přirozenost vztahů a vrátit funkce jednotlivých informací do jejich přirozených sfér a do těch systémů, jichž jsou organickou součástí. Přechodná a krátkodobá výhoda z promíšení sfér má v dlouhodobých relacích vysloveně škodlivou úlohu.

Kromě toho je třeba počítat se subjektivitou ekonomických informací, jež je výrazem zájmů jejich tvůrců a nositelů. V gnoseologii se snaha o odsubjektivizování charakterizuje jako „vcítování" — empatie. Každá ekonomická jednotka má v rozsahu vědomí svého cíle empatickou schopnost pro sdělování informací tehdy a jen tehdy, jestliže jí z toho plyne prospěch. Jestliže ne, tak informace zkresluje. To je druhý důležitý zdroj „šumů" v naší ekonomice. Podniky své nejvlastnější a skutečné plány nikdy neodhalí, protože se bojí obnažení a tím nežádoucího zásahu shora. Někdejší komentáře k číselným údajům, které původně vznikly jako ústupek snížené odborné zdatnosti některých řídících kádrů, se změnily v jakési podivné beletrizování. Vznikla „nová literatura" ve formě tlustých folianů „komplexních rozborů". Vzorná vazba, osobitý rytmus střídání tabulkových částí se slovními, to je vrchol této „literatury". Jazyk ekonomické informace obsahově poslušně plnil cynické heslo, že slova jsou na to, aby zakrývala myšlenky a skutky. To byla tedy odpověď podniků na změněné funkce informačních soustav.

Pro jakýkoli seriózní vztah mezi různými systémy společenského života je základní podmínkou pevná etika, tj. důvěryhodnost chování těchto systémů navzájem. Korektnost musí tedy nastat i u vrchnosti i u hospodářských jednotek. Tato korektnost není jen věcí srdce, ale zdravého rozumu, věcí výsostně racionální. Naše informační soustava právě proto, že není výrazem a prověřením ustáleného trhu, má velmi malou etickou důvěryhodnost, tj. je málo pravdivá. Naopak stále se opakující netrhové zásahy shora vedou podniky ke stínovému chování. A tak potom ekonomická informace neinformuje, nýbrž klame. Chtějí-li skutečně vedoucí orgány udělat nápravu, musí ustálením a dodržováním pravidel vytvořit jednotnou tržovou šanci pro všechny a tím postupně obnovit ztracenou důvěryhodnost.

Vztah řízení a ekonomické informace

Hospodářství je složitý společenský organismus skládající se z autonomních systémů. Řízení těchto systémů musí uznávat jejich relativní samostatnost, respektive relativní uzavřenost, a vycházet z ní. Řídicí ekonomická informace, která směřuje do těchto relativně uzavřených systémů, musí respektovat jejich principy a vědomí cíle. Není-li taková, není ani ekonomickou informací. Nepochází z ekonomických sfér a významově v sobě nese extravertní znaky, které znemožňují, resp. maří přirozené vývojové procesy ekonomických systémů (tj. brzdí principy jejich ekonomického růstu — „bohatnutí"). To potvrzují i závěry filosofie slovy akademika I. Hrušovského: „Pokud jde o vývojovou dialektiku konkrétních struktur v jejich relativně autonomním pohybu, oprávněně smíme užívat pojmu vývoj jen tehdy, když změny a modifikace struktury jsou určovány vnitřními dialektickými zákonitostmi jevu a když vnější podněty do něho nevstupují jako mimostrukturální prvky. Jestliže se tyto podmínky nesplnily, tehdy mluvíme ne už o vývojových modifikacích, ale o ‚vývojových deformacích'."

Je třeba obnovit přirozenou dělbu práce a společenských funkcí, aby ekonomická informace plnila to poslání, pro něž je vytvářena, tj. ukazovat cesty k rozmachu celé struktury našeho národního hospodářství.

LITERÁRNÍ NOVINY, č.35/67, 1.9.1967, str. 3.

LITERÁRNÍ NOVINY, č. 35/67, 1. září 1967, str. 1. a 5.

UČITEL / UČEBNICE / UMĚNÍ

9/215/X

Je pro naší literaturu málo tak holdových mís jako jsou učebnice literatury a literární výchova. Vždycky s nimi byla potíž, těžko se dostávaly na úroveň soudobé literatury i literární vědy. Vždycky nám žákům případaly nedostatečné. Vzpomínám, jak jsme se po válce na gymnasiu dívali skrz prsty na učebnici Kotrčovu a Kotalíkovu. Poznali jsme teprve o několik let později, když nám byl na vysoké škole předložen Nástin dějin české literatury jako základní zdroj poučení, že to bylo krutě nespravedlivé. Od té doby vzpomínáme na Kotrče a Kotalíka s nostalgií. Také se od té doby, kdy byla ze škol tahle učebnice vyřazena, nemůže literární výchova vzpamatovat. Kolikrát si kladu otázku, budeme-li kdy ještě umět literatuře ve škole učit. Vlasy vstávají hrůzou, co se ještě letos maturanti leckde učili v domnění, že se učí literatura.

Před několika týdny vyšel první díl knihy Svět literatury, která je pojata docela jinak, než jak jsme dvacet let zvykli: po letech vykládá literaturu znovu jako umělecké dílo a dějiny české literatury začleňuje do vývoje literatury světové. Autorem koncepce knihy a vedoucím autorského kolektivu je univ. prof. Felix Vodička. Je o něm známo, že se vedle své vědecké a učitelské práce zabývá i stavem literární výchovy: působí v komisi ČSAV pro jazykovou a literární výchovu, která nedávno uveřejnila (v časopise Český jazyk a literatura, 1967, č. 3) **návrh nové koncepce vyučování českému jazyku a literatuře. Proto jsem mu položil několik otázek.**

Je možné vyučovat umění (literatuře) jako školnímu předmětu?

Rozhodně ne tak jako biologii, chemii nebo dějepisu. Dosud však vládne představa, že literární vzdělanost se prověřuje především výčtem autorů a knih, reprodukcí „obsahů" nebo pouček z dějin a teorie literatury, prostě znalostmi. Je pravda, že neznalosti dnešních absolventů všeobecně vzdělávacích škol působí na nás někdy skličujícím dojmem. Literární noviny uveřejnily nedávno o tom doklady z pedagogické fakulty v Českých Budějovicích. Neschopnost orientovat se v literatuře bývá ovšem svědectvím o celkové nerozvinutosti vztahu k literatuře. Jeho kvalita a stupeň se však nezjišťují a neměří tolika znalostí faktů. Ty se koneckonců ve škole zaměřené na hromadění poznatků a informací dají získat.

Při letošních přijímacích zkouškách na filosofické fakultě jsme proto připojili k testu, který prověřoval faktografickou orientaci v oblasti literatury a umění, i básnický text, na němž jsme sledovali schopnost porozumět mu, zachytit jeho významy a celkový smysl, popřípadě i jeho uměleckou stavbu. Ukázalo se, že pro nemalé procento uchazečů na obor historie-čeština je četba převážně prostředkem zajímavého poučení. Nejde jen o to, že někteří dávají přednost literatuře podložené historickými událostmi, popřípadě literatuře faktu, že někteří prohlašují i dnes například Jiráska za svého nejoblíbenějšího autora („Jirásek je mým nejlepším učitelem dějepisu", „obdivuji se jeho schopnosti populárně podat dějiny, tj. ‚suchá' fakta formou zajímavé beletrie") — toto všechno je u zájemců o historii pochopitelné a přirozené. Povážlivější je, že někteří s velkou upřímností prohlašují svůj nezájem o „moderní" literaturu, připisujíce jí apriorně „nesrozumitelnost". Uchazečka, která měla rozsáhlou četbu v oblasti historického románu (domácího i světového), nedovedla pochopit uměleckou hodnotu Vančury, a to ani jeho Obrazů z dějin národa českého, zatímco jinou (mimochodem absolventku ne všeobecně vzdělávací, ale zdravotnické školy) Vančura „uchvacuje krásou svého jazyka", takže se chce k jeho knihám „stále vracet". Můžeme namítnout, že jde o přirozenou čtenářskou diferenciaci. Ve skutečnosti s uvedenými rozdíly souvisí i rozvinutá nebo nerozvinutá schopnost vnímání a interpretování uměleckého textu. Ve vztahu k uměleckým dílům stojí přirozeně výše ti, kteří nalezli klíč k jejich porozumění, kteří jsou schopni je vnímat a interpretovat v celém bohatství jejich významů, kteří v nich nalézají potvrzení sebe sama, svých schopností, svých „bytostných sil" (Marx).

Je mimochodem s podivem, jak byly v literární výchově minulých let naprosto jednostranně zdůrazňovány teze o poznávacím a ideologickém charakteru literatury, jak se umění zapřičinilo do ideologické výchovy a jak přitom zůstaly málo využity Marxovy poznatky o tom, jak se vyvářl a rozvíjí smysl pro umění, tedy základní předpoklad společenského fungování umění. Okolnost, že smysl pro umění není předem dán, ale je závislý na rozvoji subjektivní lidské smyslovosti, že její historické meze jsou pak zase určovány zpředmětněním lidské bytosti v existujících dílech umění, napovídá jasně, že literární výchova se nedá úspěšně uskutečňovat jen poučováním nebo učením o hodnotách. Rozhodující je, zdali jsem v dílech umění schopen překračovat sám sebe, rozvíjet své bytostné schopnosti. Jen takto jsou dány předpoklady pro rozvinutý smysl pro umění. Nechci tím říci, že jsme se například při přijímacích zkouškách na filosofická fakulta nesnažili s uchazeči s velmi rozvinutým smyslem pro literaturu. Je však otázka, zdali tuto schopnost získali vždy zásluhou školy nebo zdali si ji osvojili navzdory tomu, že prošli školní literární výchovou. Zatím je situace taková, že o úspěchu nebo neúspěchu školní literární výchovy nerozhodují učebnice, metody vyučování nebo přísnost při systematickém zvládání poznatků, ale mnohem více příklad učitele vnímavého k umění a schopného zároveň tento smysl pro umění rozvíjet i v žácích. Záleží tu ovšem i na celém školním prostředí. Jen v prostředí, jež si váží kulturní tvorby, může se rozvíjet i smysl pro aktivní osvojování hodnot.

Zmínil jste se o práci učitele; znamená to, že mimo jeho osobní vliv nejsou metody, schopné vytvářet aktivní vztah k umění?

To bych ovšem nechtěl tvrdit. I nejlepší metody mohou se však bez učitelova taktu zvrhnout v opak a neúspěch. Nejcitlivějším místem literární výchovy je práce s textem. Začíná elementárním čtením na národní škole a končí rozbory a výklady literárních děl v nejvyšších třídách druhého cyklu. Práce s textem, interpretace díla chová v sobě vždy určitý stupeň racionálního uvědomění pocitů, dojmů, představ a poznatků získaných četbou. Kde je však hranice této intelektualizace, do kterého okamžiku je „rozbor" účelný z hlediska výchovy čtenáře a kdy se stává nadbytečným svou bahalní samozřejmostí nebo naopak svou samoúčelností, to nelze vyřešit ani nejlepší instruktáží.

Sama metodika výkladu literárního díla není většinou na dobré úrovni a nevyužívi sdostatek naší starší tradice obsažené v metodických pokynech předválečných osnov a koneckonců i ve zmíněných středoškolských učebnicích Kotrčově, Kotalíkově a Oliveově. Poukázali na to nedávno v impulsu v diskusi o literární výchově pracovníci brněnské pedagogické fakulty Vašejková a Zapletal. Stále zřetelněji se ukazuje, že dnešní běžný postup, vybudovaný na zjišťování obsahu a adekvátní formy, není podněcující. Není totiž ve shodě se samou podstatou estetického vnímání literárních děl a dokonale zklamává právě u některých děl moderního umění. Zřetel k celistvosti díla a funkční hledisko při zhodnocování jeho prvků, uplatněné v metodických pokynech předválečných, představovaly krok kupředu, na který jsme se však v minulých letech snažili zapomenout. V nynější situaci vznikají však předpoklady, abychom využili ve školním vyučování znalosti o znakovém charakteru uměleckých a literárních děl. Je něco zcela jiného, jestliže přistupujeme k dílu proto, abychom zjišťovali jeho obsahovost (sdělení), nebo proto, abychom se naučili rozumět jeho specifickému jazyku, jímž zprostředkuje mezi námi a světem, jestliže uplatňujeme svou aktivitu v úsilí dešifrovat jeho významy, určovat jeho smysl pro člověka vůbec, popřípadě přímo pro nás osobně.

Měli jsme v Mukařovského studii Umění jako sémiologický fakt z roku 1934 teoretický předstih v pokuse odkrýt zvláštnosti uměleckého znaku. Ve snaze vystihnout realitu, kterou více méně autonomní umělecký znak zastupuje, k níž míří a kterou „označuje", užil Mukařovský výrazu „kontext sociálních jevů", umělecké dílo míří k celému lidskému univerzu. Je to sice dosti neurčité vymezení „označ-

čovaného", ale jen takto si vysvětlujeme, že dílo je schopno dávat „smysl" světu, že vyjadřuje člověka dané epochy, že objevování jeho smyslu je pro nás stále nově vytvářenou potřebou. Dnes nalézáme pro tento výklad podrobnější motivaci a rozvedení v dílech francouzského sémiologa umění Rolanda Barthèse. V úvahách o kritice — uveřejněných nedávno v překladu v Orientaci (č. 2) — vytyčuje Barthès pro kritiku jako cíl „rekonstituování pravidel a zákonitostí pro vytváření smyslu díla": „Podmínkou je, aby od počátku bylo zřejmé, že literární dílo je velmi zvláštní sémantický systém, jehož cílem je dodat světu ‚smysl' a ne ‚jeden smysl'; dílo... není nikdy ani úplně ‚neoznačující' [insignifiant, tj. tajemné či ‚vnuknuté'], ani úplně jasné; jeho smysl je o d s u n u t: čtenáři se nabízí jako zjevný systém [signifiant — označující], ale vyhýbá se mu jako předmět [signifié — označované]. Tímto o d - n ě t í m, o d e b r á n í m smyslu se vysvětluje, že literární dílo má v sobě tolik síly klást světu otázky [a otřásat přitom bezpečnými smysly, které zdánlivě pevně drží v rukou víry, ideologie a zdravý rozum], aniž na ně kdy odpoví [není velkého díla, které by bylo ‚dogmatické']; a dále se tím vysvětluje, že se dílo nabízí k nekonečným řešením, protože není důvodu, aby se jednoho dne přestalo mluvit o Racinovi a Shakespearovi... jsouc zároveň trvalým návrhem smyslu i smyslem umíněně prchajícím, literatura je vskutku jen jazyk, tj. systém znaků, a její podstata není v jejím sdělení, ale v onom ‚systému'. Proto není úkolem kritika rekonstituovat sdělení díla, nýbrž pouze jeho systém, podobně jako úkolem lingvisty není rozlišit smysl věty, nýbrž zjistit formální strukturu, která umožňuje, že onen smysl může být sdělen."

Nejsem si jist, zdali takto pojatý úkol je pro kritika dostačující. Domnívám se, že kritik, který se nepokouší v daném historickém kontextu odhalovat pro sebe nebo pro lidi své epochy smysl díla [i když je si vědom, že jde jen o jedno dobově podmíněné řešení], neplní funkci, kterou má pro společnost, čtenáře i literaturu. Hledání a nalézání „smyslu" díla je právě způsobem jeho existence a jeho oživování ve vědomí společnosti. U Šaldy jsme například svědky toho, že postupně hledá smysl díla několikrát za svůj život. Tak například je smysl Nerudova díla v *Aleji snů a meditace ku hrobu Jana Nerudy* z roku 1901 zcela jiný než v *Nerudovi poněkud nekonvenčním* z roku 1934. A přece je to v obou případech možné řešení smyslu, i když v každém případě podmíněné jiným kontextem dobovým a literárním. Barthèsova úvaha je však po mém soudu neobyčejně podnětná pro literární výchovu. Žádný dialog o literatuře nemůže pominout otázku smyslu díla. Pro literární výchovu udělá však velmi málo ten, kdo bude vyžadovat „dogmatický" jen jeden smysl a nebude vytvářet předpoklady pro aktivitu umožňující vyznat se v díle a jeho systému tak, abych mohl tento nebo jiný smysl sám v díle nalézat. Od tohoto všeobecného poznatku je ovšem ještě daleko ke školské metodice. Očekáváme, že v experimentech prověřujících navrhovanou koncepci literární výchovy bude možno vyzkoušet postupy, jež by umožnily i takto pojatý přístup k výkladu literárního díla; to neznamená, že neexistuje již dnes v praxi některých schopných učitelů.

Jaký má vztah kniha Svět literatury, kterou jste redigoval, k takto pojaté literární výchově?

Tato kniha neřeší metodické otázky literární výchovy na středních školách. Není to učebnice, neomezuje se na látku předepsanou platnými osnovami. Nemůže nahradit práci s texty, s čítankou, s literárními díly. Nejde o to, aby žáci poznatky obsažené v této knize reprodukovali v celém rozsahu. Je pojata vysloveně jako pomocná kniha, má umožnit žákům, aby se sami nebo s pomocí učitelů orientovali ve faktech a pojmech literatury. Spojuje v jeden celek teorii literatury a dějiny literatury a neomezuje se jen na literaturu českou a slovenskou. Umožňuje výhled do světové literatury, pojaté ovšem především z hlediska našich čtenářských tradicí.

Při zavádění do škol bude tato kniha narážet na potíže. Vychází z představy literární výuky, na kterou nejsou naši středoškolští profesoři většinou odborně připraveni. Vyučování literatury mělo dosud převážně vlastivědný charakter, omezovalo se většinou na domácí literaturu. Proto nemůžeme ani u učitelů očekávat přiměřenou znalost základních děl světové literatury. Příliš dlouho byli zvyklí tradovat hotová názory, než aby dovedli všichni s využitím teoretických znalostí a bez rozpaků samostatně rozebírat text a hodnotit literární díla. Kniha má vedle toho sloužit individualizaci literární výchovy. Není ideálem, aby literární znalosti a čtenářské zkušenosti všech žáků byly stejné. Aktivita žáků by se měla uvnitř okruhů literatury daných osnovami [například literatury antické, středověké, renesanční, klasicistické, romantické, realistické, avantgardní, současné atd.] projevovat volbou čtených děl. Taková volba není myslitelná bez pomoci učitele nebo informací, které má poskytovat právě naše kniha. Každá informace bez textů je však neúplná. Proto by jí měly doplňovat nejen čítankové texty, ale i antologie přizpůsobené potřebám literární výchovy. Domnívám se, že maturant nemůže lépe projevovat svou vyspělost v literární výchově než právě interpretací textů a rozhovorem [více nebo méně informovaným] o četbě, na níž měla podíl i jeho individuální volba.

Vždyť sám dobře víte, jaký je stav literární výchovy. Není to nereálný pedagogický utopismus?

Ano, je tomu tak za předpokladu, že se přistoupí k překotnému zavádění nových forem a metod. Bráníme se například tomu, aby naše kniha byla zaváděna ihned povinně na všechny

LITERÁRNÍ NOVINY, č. 35/67, 1. září 1967, str. 1. a 5.

11/215/X

střední školy. Soudíme, že by se s ní měli seznamovat nejprve učitelé a že by ji měli zprvu dávat do rukou nebo doporučovat především žákům, kteří začnou projevovat větší zájem o literaturu a četbu. Není dále nutné, aby na školách existoval jen jeden model učebných knih a pomůcek; starší učitelé si budou na nový typ jen těžko zvykat, a nebudou-li pracovat s novou knihou s chutí, nebudou mít ani vyučovací úspěch. Jsme si vědomi, že je velmi nesnadné zavádět takovou nezvyklou diferenciaci do ustrnulých forem školní práce.

Včleňujete ve své knize literaturu mezi ostatní umění — literární výchova je vám výchovou estetickou. Co soudíte o estetické výchově jako samostatném předmětu a o výchově jazykové?

Často se setkáváme se snahou budovat střední všeobecně vzdělávací školu na encyklopedickém základu. Návrh zařadit estetickou výchovu jako samostatný předmět, který by rozvíjel vztahy ke všem uměním a podával o nich i historické informace, je součástí takové koncepce. Již dnes nová umění (film, rozhlas, televize) požadují, aby jim byla v hodinách češtiny věnována pozornost (a je to dokonce zajištěno osnovami). To je všechno pěkné, opravdu žijeme dnes literaturou méně než tomu bylo v minulosti. Požadovaná encyklopedičnost bývá však zpravidla spojena s povrchností a diletantismem. Připomeňme, že nemáme a dobře nemůžeme mít učitele tak všestranně připravené, aby byli schopni na určité úrovni takovému předmětu vyučovat. I pro estetickou výchovu platí, že odborně a teoreticky dobře podložená výchova v jedné oblasti (v našem případě umělecké) má formativní dosah pro vnímavost v jiných příbuzných oblastech (uměních). Otázka je, zdali literatura je stále ještě nejvýhodnějším „vyučovacím předmětem" pro takový způsob vzdělávání v oblasti umění.

Existují také pokusy oddělit literární výchovu od výchovy jazykové. Domnívám se, že slohová výchova je stále ještě nejdůležitějším pojítkem obou výchov. Má-li sloužit i literární výchově, nesmí slohová výchova vyučovat toliko standardizovaným slohovým útvarům a projevům, ale musí mít stále na mysli, že „sloh je člověk", že aspoň část slohových úkolů by měla být volena tak, aby umožnila žákům uplatnit v pojetí i způsobu zpracování jejich individualitu. Nejde zase o něco nového, je to starý základ „humanitní" výchovy, víme, co takové pojetí kompozice znamenalo například pro rozvoj francouzské kultury. Prostor pro uplatnění žákovy osobnosti (ve spojení s kulturou myšlení, vyjadřování, a kritickým hodnocením) je třeba na školách rozšiřovat, v padesátých letech byl omezen na minimu .. Nevidím zatím nic, co by nyní bylo schopno tento formativní prvek slohové a literární výchovy nahradit, pokud ovšem bude aktivně uplatňován. Přistupuje k tomu i ta okolnost, že při vyučování cizích jazyků (ruštiny, angličtiny, francouzštiny atd.) se literární výchova ve vlastním slova smyslu nemůže rozvinout pro nedostatečné jazykové povědomí. Sklouzává proto k reprodukci biografických a příručkových vědomostí. Literární výchova na úrovni střední školy se takto nutně soustřeďuje do češtiny: překlad je v těchto literaturách pro žáky zpravidla jediným zdrojem estetického zážitku i hodnocení.

V programu literární výchovy — i ve své knize Svět literatury — zdůrazňujete světovost. Nedostane se široký světový rámec, v němž českou literaturu vykládáte, do rozporu s úsilím dávat smysl národní kultuře?

Výchova soustředěná na národní kulturu měla svůj dobrý smysl v době formování národů a národních států. Měla svou tradici u velkých národů schopných vytvořit si samostatný a bohatý kulturní kontext. Pokud však taková výchova byla součástí uvědomělé kulturní izolace, jakéhokoliv kulturního usměrňování, jakékoliv obhajoby nebo monopolizace určité národní tradice sebedůstojnější nebo určitého národního svérázu sebepitoreskнějšího, objevila se nutně jako deformující pro rozvoj národní kultury. Je známo — a zdůraznil to nedávno J. Škvorecký na sjezdu spisovatelů —, že jednou z nejsilnějších kulturních tradicí v české literatuře je kultura překladu, umělecká náročnost, s níž se vyrovnáváme s hodnotami světové literatury. Potřeba integrovat díla světové literatury do svého vlastního kulturního povědomí provází celé dějiny české literatury. Přitom jim neubírá na domácí osobitosti. Naopak, dočasná omezení styku s cizími literaturami vyvolávají ihned v následující etapě disproporce, módní vlny, potřebu překotného dohánění. Je pravda, že dříve u nás s uváděním světové literatury do školy bývala spojována představa domácí perifernosti, závislosti na cizích literaturách. Byl to důsledek literárněvědného pozitivismu, který svou „vlivologii" zkresloval obraz literárního vývoje a vzniku nových literárních hodnot. Také okolnost, že jsme trvali v literární výchově na střední škole právě jen na dějinách české literatury, způsobovala, že světová literatura bývala pociťována jako nadřazený pojem. Teprve když učiníme předmětem literární výchovy světovou literaturu, můžeme pociťovat a zhodnotit osobitost české nebo slovenské literatury. Tato osobitost se prokazuje právě účastí na světovém literárním dění. Teprve tehdy, budeme-li chtít českou literaturou vysvětlovat nejen českého člověka a české dějiny, ale člověka vůbec nebo historické procesy v jejich evropské nebo světové souvislosti, doceníme schopnost významných děl české literatury tyto procesy ozřejmovat a interpretovat (česká literatura 14. století, husitská literatura, Komenský, Mácha, Neruda, česká moderna, česká avantgardy atd.). Proto se domnívám, že koncepce světové literatury slouží v literární výchově docela dobře k tomu, aby se vyvíjel smysl pro osobitost domácí kultury, pro důslednou kulturní tvorbu, pro cílevědomou literární práci, pro vědomí historické kontinuity.

S Felixem Vodičkou hovořil Vladimír Karfík

LITERÁRNÍ NOVINY, č. 35/67, 1. září 1967, str. 8. a 9.

Poznámky ze Slonoviny

/ Úryvek / 12/215/X

JIŘÍ MUCHA

V Abidžanu, poprvé na africké pevnině, se konal 35. kongres výkonného výboru P.E.N. klubu, sdružení spisovatelů více než osmdesáti států. Náměty rozpravy byly dva africké — ale nejen africké — problémy: Úloha mýtů v literatuře a Spisovatel mezi dvěma jazyky. Stejný problém řešila Evropa na začátku středověku. Domácí jazyk byl neliterární a latina cizí. Ale nakonec se u jedněch vyvinul nový jazyk z vojenské hantýrky, jinde převládl jazyk domácí. Dnes je těžko odhadnout, jak se věci vyvinou v Africe, ale přes zcela opačné vyznění diskuse ve mně zůstal dojem, že věci dopadnou přibližně stejně jako kdysi u nás. Na frankofonních a anglofonních územích dojde k adaptaci obou jazyků, na severu zůstane arabština a někde snad, vlivem politické a ekonomické převahy, se upevní místní jazyk a vytvoří vlastní literaturu.

Ale i když všechny ty učené diskuse mají svou hodnotu, nejsou hlavním smyslem kongresů P.E.N., jež zejména těsně před druhou světovou válkou sehrály tak důležitou úlohu. Mezinárodní předseda Arthur Miller to, myslím, v zahajovacím projevu vyslovil nejsrozumitelněji:

„Nepřišli jsme do Afriky ani radit, ani dávat návody. Žádný, ani Afričan, nemůže předvídat budoucnost této velké pevniny... Ale ať budou formy politického a ekonomického zřízení jakékoli, jeden prvek bude vždycky nutný, jinak utrpí i pokrok hmotný. Je to oblast lidské svobody. Mnoho lidí často těžko chápe P.E.N., protože sdružuje spisovatele, kteří ve svých pracích zastávají různé politické a ekonomické názory. Já sám, mám-li uvést příklad, jsem vášnivým zastáncem určitých představ o společnosti. Ale setkávám se i s jinými autory, stejně nadanými, kteří zastávají jiné stanovisko, protože jsme nade všechno lidmi. Proto je asi těžké porozumět, jak může organizace lidí, jejichž činnost je ideová, současně tvrdit, že je nepolitická, zejména když všichni víme, že moc a výkon moci jsou osud, a to osud, který se týká každého z nás. V tom smyslu je P.E.N. protiosudový. P.E.N. soudí, že žádná politická strana, ať jakkoli prodchnutá přáním prospět svému lidu, že žádný vůdce, ať jakkoli blahodárný, nemůže přehlížet určité lidské požadavky. A my jsme zde, abychom tyto požadavky kladli, abychom je chránili a dbali, aby budoucí generace na ně nezapomněly. V podstatě je to požadavek, aby spisovatel, nositel dějin v jejich vědomé podobě, byl zastáncem své tvůrčí svobody."

POZNÁMKA EVALUACE: Jiří MUCHA, jako vedoucí čs. delegace na kongresu PEN-CLUB v Abidžanu prohlásil, že čs. delegace podporuje britskou delegaci na propuštění vězněných literátů /Případ Beneš, Zámečník/ - REUTER 1.8.1967.

LIDOVÁ DEMOKRACIE, 3. září 1967, str. 5.

13/215/X

Václav Černý / NOVÉ ČÍSLO PAŘÍŽSKÝCH RENCONTRES

NEMOC našeho vzácného pařížského krajana dr. Jaroslava Trnky způsobila, že v pravidelném vycházení jeho RENCONTRES nastala jistá prodleva. Nedávno vyšlé čtyřčíslo ji vhodně zapíhuje. Rencontres vycházejí od roku 1934 a jsou celé věnovány československo-francouzským kulturním stykům v minulosti i v současnosti, odtud také jejich jméno - Setkání. Naši čtenáři si vzpomenou, že jsme na tomto místě měli již příležitost, zabývat se pěkným číslem, které roku 1965 revue věnovala Paulu Claudelovi a celému souboru otázek kolem Claudelova pražského pobytu v létech 1909—1911, přátelským vztahům, které u nás navázal (Miloš Marten, Zdeňka Braunerová), popudům, které pro svoje dílo ze styků s námi načerpal. Vzhledem k tomu, že v srpnu příštího roku bude Francie a svět slavit sté výročí Claudelova narození, byla ta předloňská iniciativa Rencontres zvlášť vhodná, plodná a podnětná. Soudíc podle obsahu posledních čísel a také dvojčísla, které leží před námi, stává se revue čím dál tím patrnější - a je tím sympatičtější - místem, na němž se setkávají jak Francouzi se zájmem o naši kulturu, tak naši krajané usedlí a literárně působící v cizině i našinci z našich řad a od nás.

Do přítomného svazečku přispěl především z Prahy Richard Khel článečkem, ve kterém na základě archivních dokumentů z bývalého Vilímkova nakladatelství, uložených dnes v strahovském Památníku české literatury, nastiňuje průběh jednání, která v létech 1890—1892 vedl J. R. Vilímek mladší s pařížským nakladatelem P. J. Hetzelem o autorizaci českých překladů románů Julia Verna. Vilímek sehrál potom u nás v propagaci Vernova díla roli podobně úspěšnou jako Hetzel ve Francii, a je mezi námi jistě málo někdejších „mladých čtenářů" z počátku tohoto století, kteří by s dojetím a vděkem nevzpomínali na ty nápadné, rudě vázané svazky, pro něž český nakladatel podržel znamenité původní ilustrace Bennetta a Riouxa: ještě dnes dokázaly inspirovat našeho Zemana k vynikajícímu filmovému dílu. Hetzel razil Vernovi cestu, tuším, počínajíc rokem 1863, to vyšlo „Pět neděl v balóně"; u nás se Vilímkovou zásluhou počal Verne prosazovat o celou jednu generaci, přibližně třicet let později, očkoliv ho Jan Neruda českému čtenáři objevil ve svých fejetonech už po své cestě do Francie a do Paříže téhož roku 1863. I v tomhle příkladu se zvláštního a omezeného území tzv. „sciencefiction" (Francouzi říkají někdy „román anticipační") — lze měřit přibližný interval zpoždění, s nímž se český aktuální kulturní a umělecký zájem o té době vyvíjel vzhledem k západní Evropě. A ještě toto: v Paříži před několika léty (r. 1953) vyšly k výročí Hetzelova podniku (- byl vydavatelem romantiků a Honoré de Balzaca -) Dějiny jeho edičních podniků a jeho autorů; u nás podobných monografií nemáme, ačkoliv by si jich přinejmenším velká jména z gründerské doby našeho knižního podnikání (Jan Otto!) dávno zasloužila. Ale to už zase patří do toho; čemu se dnes říká sociologie literatury. Ve světě je to v přítomné době kvetoucí větev kulturní historie, Robert Escarpit, komparatista university v Bordeaux, r. 1964 napsal celou její příručku.

Dalším novým jménem posledního čtyřčísla Rencontres je jméno dr. Holasa, našeho krajana a dnes ředitele Institutu sociálních věd v Abidžanu, což je, nemýlím-li se, hlavní město africké republiky Pobřeží slonoviny (Côte d'Ivoire). Našim orientalistům bude jeho jméno běžné z jeho prací o černošských kulturách a knihy, kterou roku 1965 v Paříži vydal o své nové africké vlasti. Do Rencontres přispěl úvahou Smysl černošských umění, k příležitosti prvního světového festivalu afrického umění v Dakaru roku 1966. Naše estetiky i umělecké modernisty by jistě na výsost zajímaly jeho výklady o podstatě a smyslu černošského výtvarného uměleckého výrazu, jemuž je naprosto cizí pojem jakékoli tvorby esteticky samočinné a který — v podstatě symbol a nádznak — má funkci veskrze sakrální a rituální. Mne, přiznám se, upoutaly především názorové shody (a rozdíly) mezi výroky tohoto afrikanistického vědeckého odborníka, jemuž bylo dáno studovat černošské území na místě a v celém jeho rozsahu, a hlubokými intuicemi, které před dlouhými roky uložil do své knihy „Umění přírodních národů" náš nezapomenutelný Josef Čapek. Sám naprosto nejsem odborníkem v této oblasti, ba dokonce nejsem, na rozdíl od Čapka, „nadšencem té vůjtové vlny, která, tak od roku 1910, vynesla černošské umění vzhůru a přivoutala k němu ve světě zvýšený zájem": ale jsem kdykoli a znovu ochoten kořit se talentům nevyčerpatelného uměleckého postřehu a duchovního vcítování Josefa Čapka.

Rencontres přinášejí též rozprávku Marcela Pagnola s jeho českou překladatelkou Ludmilou Prouskovou; řadu zpráv z literárních spolků a společností (Claudelovy, Huysmansovy); hrst referátů o knihách; noticky osobní; nejcennější jsou dozajista stručné informace, z nichž se dovídáme o českém literárním ruchu v cizině, o publikacích, článcích, knihách našich krajanů (Součkové, Mikula, Javor, Martinek, Olšr aj.). Svazeček má přílohu zvláštního čísla, celého věnovaného studii O. F. Bablera o českých překladech slavného španělského barokního sonetu „No me mueve, mi Dios", obyčejně přičítaného svaté Tereze z Avily. Je těch překladů, počínaje Vrchlickým a konče společným překladem Olgy Frankové a Jana Fischera (ze sborníku „Poeste hrdinů a světců" z roku 1943) celkem plných osm, a vystřídali se nad nim básníci, profesionální překladatelé i veršující theologové. Babler uvádí texty všech překladů, hodnotí je po stránce tlumočnické věrnosti a formy, aniž hledá zvláštní a osobní důvody překladů, aniž také sleduje vývoj české básnické dikce ve třech generacích; na to by ostatně skrovný materiál čtrnácti veršů sotva stačil. Běží, celkem vzato, o literárně historické kuriozum, které je významné hlavně tím, že svědčí ke cti stejně naší překladatelské tradici, jako společné pověsti o faktografické zasvěcenosti O. F. Bablera.

VEČERNÍ PRAHA, 29. srpna 1967, str. 6.

14/215/X

Reportáže Večerní Prahy

JIŘÍ HÁS

Pašerácký přechod

Ze tmy se vynořilo nejdříve jedno, potom druhé žluté »oko« a rychle se přibližovaly. Do skupiny lidí v uniformách i v civilu vjel život. Rudé konce cigaret se častěji rozžhavily ostřejším světlem. Drobný déšť byl najednou zapomenut. Vlak zastavil. Lokomotiva, služební vůz a čtyři do tmy ponořené vagóny, napěchované k prasknutí. Angličané, Bulhaři, naši občané, Němci a hlavně Jugoslávci trvale usazení ve Vídni.

Několik celníků a orgánů »pasovky« se pozvolna probíjelo do nitra vozů. Další zůstali stát u vlaku a ještě další zůstali ukryti očím cestujících v nitru nádražní budovy v Děvínské Nové Vsi. Akce se rozjela na plné obrátky. Největší a nejmasovější akce celních orgánů v posledním dvacetiletí. Proč?

V pátek odpoledne nám na tuto otázku odpovídal vedoucí celnice v Bratislavě.

»Letos se nebývalou měrou rozmohlo pašování z Rakouska k nám. Pašeráci se soustředili na vlak z Vídně do Bratislavy. Každý pátek je vlak přeplněný. Dovoz zboží poškozuje občany a vývoz korun náš stát.«

Mezinárodní rok cestovního ruchu přináší mnoho dobrého, ale má i své stinné stránky. Pašování a okrádání našich občanů je jednou z nich.

Vlak č. 1204 se stal pověstný. Z Marchoggu na rakouské straně odjíždí ve 20.55 hod. Šest kilometrů do pohraniční stanice ujede za 9 minut. Ve 21.45 hod. má odjezd a do Bratislavy přijíždí ve 22.12 hod. Tak to určuje jízdní řád. Dnes a předchozí dva pátky je tomu jinak. Do Bratislavy přijíždí mnohem později. Dnes je dokonce zpožděný už z druhé strany. Přijel až ve 21.46 hod.

»Pasport i deklaraci,« říká celník.

»Pasport« má každý! »Deklaraci« málokdo, třebaže průvodčí ji dal každému cestujícímu. Má v ní být uvedeno zboží, které dováží.

»Němá, němá,« zní do omrzení stejná odpověď.

V příručních zavazadlech mají černovlasí a černolící cestující z Vídně jen bezvýznamné maličkosti. Ty opravdu nestojí za řeč, a pro ně by se nikdo nezlobil, kdyby...

Poslechl jsem doporučení vedoucího celnice v Bratislavě a ještě k večeru vyrazil na Centrální trh a do Žilinské ulice. Bylo k večeru a navíc pátek, krajně nevhodná doba vidět něco z toho, co se tu odehrává v sobotu po ránu. A přece bylo na co se dívat. Ale to se prý nedá srovnat se sobotním ránem.

V sobotu ráno zaplaví Bratislavu hodně přes půl tisícovky pašeráků, kteří nabízejí své zboží. A v poslední době už jim dávno město nad Dunajem nestačilo, takže zajíždějí do vesnic až k Trnavě, chodí dům od domu a nabízejí svetry, šusťáky, šátky na hlavu, dámské pulovry, punčochy, lamino kostýmy, kakao, kávu, čokoládu, líh, těstoviny, žvýkačky, cigarety, různé tužky, nejčastěji »svlékací«, lezlí do bytů, nejednou i do bytů celníků a příslušníků bezpečnosti, což na jedné straně už je vrchol drzosti, ale na druhé straně ani jedna z obou profesí nemá ve zvyku nikde na světě na dveře bytu psát své zaměstnání, což zase pro domovní šmelináře může být omluvou, že tak činili z nevědomosti. Kdyby i na vizitkách byla uvedena profese, mohla být pro zahraniční návštěvníky omluvou i nedostatečná jazyková kvalifikace. Jenže v takovýchto případech se nehledalo, co by mohlo být omluvou.

Nemá »deklaraci«, dušuje se, že nemá u sebe nic víc, než to, co »velkomožný« pán vidí v aktovce, přijel se podívat k dobrým známým, mole, mole, už dávno mu není rozumět a celkem ani není velká snaha pochopit smysl toho drmolení. Oba vědí své. Celník, který vede podezřelého cestujícího k osobní prohlídce, i ten, který je předváděn.

Osobní prohlídka není nic příjemného pro žádnou ze zúčastněných stran. Svlékat se před cizími lidmi? Ne, je to ponižující, a proto se k tomu sahá jen ve výjimečných případech. Jsou to výjimečné případy? Nebo ještě jinak — je pro to odůvodnění?

Dnešní akce je už třetí během tří týdnů. Při první — konala se 11. srpna — se zjistilo 94 trestních případů a zabavilo se zboží v hodnotě 94 714 Kčs, z 84 osobních prohlídek jen čtyři byly negativní a v 288 případech se deponovalo zboží v hodnotě 364 590 Kčs. Každému však bylo ještě ponecháno zboží v hodnotě 300 Kčs. Jak dovolují celní předpisy. Suma sumarum to představuje částku téměř 600 000 Kčs. Při druhé akci — 18. srpna — 97 trestních případů představovalo částku 78 760 Kčs, ze 139 tělesných prohlídek 98 případů bylo pozitivních a od 176 osob se deponovalo zboží za 275 000 Kčs.

I v tuto uplakanou noc z pátku na sobotu se místnosti plní zabaveným zbožím. P. V. spouští neochotně kalhoty a objevuje se molitanový pepito kostým v ceně 750 Kčs. Místo nátělníku má na sobě dámský pulovr. Jugoslavič Bošňakovič skrývá v podílvce saka čtyři pulovry v hodnotě 800 Kčs. D. Ž. vezl kanystr z umělé hmoty. Má prý v něm vodu. I když je suchý rok, vody máme dostatek, tak k čemu je dobrá? Bližší prohlídka ukazuje, že kanystr má prořízuté a znovu přilepené dno. Prudší trhnutí a... Na stole roste hromada šusťáků, celkem jich v kanystru bylo 15, a nakonec vypadne asi litrová nádoba, kterou pašerák přilepil k hrdlu kanystru. Když celník nahnul kanystr, voda z něj skutečně tekla. Pašeráci mají kolem těla a nohou omotané šusťáky, kostýmy, ženy jsou »těhotné« a zvětšený život je plný punčoch.

U jednoho pašeráka se našlo několik desítek visaček. Mají dokázat, že nabízené zboží je prvotřídní. A zatím, to, co se k nám pašuje, se kupuje ve vídeňském »Mexico City«, obdobě pražských Kotců. Je to zboží kazové, nemódní, z výprodeje. Pro naše občany má být dobré. V hantýrce pašeráků má svůj speciální výraz: »zboží na východ«. Vyslovuje se to s náležitým despektem a nabízí se s tirádou slov o jeho vysoké kvalitě.

Tam, kde se prohlížejí ženy, je mužům přístup zakázán. Proto mi přišli ukázat jen pas. Ta, kterou právě prohlížejí, je u nás dnes již podruhé. Ráno pašovala přes přechod v Břeclavi a večer už znovu pašuje přes Děvínskou Novou Ves, přechod, který je jeden z nejmenších, ale bezpečně první daleko před ostatními v počtu trestných činů a zabaveného zboží.

Pohybovat se tmavou soupravou, přeplněnou a k zalknutí zadýchanou, není příjemnéí jednou ze zásad celních orgánů je: nejvíc záleží na prvním a posledním dojmu. Podle toho jednej! (Ještě dřív, než cizinec vstoupí na naše území, a dlouho potom kdy je opustí, dlí ve vlaku, ve vozech, které jsou označeny písmeny ČSD. Jsme na tom opravdu tak mizerně, že musíme do ciziny posílat vozy bez osvětlení, zatemněné víc než v době války? Když už železnici nezáleží na jejím dobrém jménu, snad by jí mělo záležet na dobrém jménu republiky.)

Při svitu baterky se odbavují další a další. Pomalu, čas utíká. Pašeráci dovážejí, ale především vyvážejí naše peníze. Někteří jedou na vlastní pěst, jiní jsou najmutí nebo jsou členy organizovaných band. Někteří dostali zboží na úvěr a musí za ně odevzdat předem dohodnutou částku, jiní je předají na umluveném místě do aut, která k nám přijela přes silniční přechod v Bergu a mají namířeno za Bratislavu. I tentokrát bude kšeft slabý.

Blíží se půlnoc. Předběžná čísla říkají: 67 trestních případů představuje částku 37 049 Kčs, z 95 tělesných prohlídek 55 úspěšných, doponovaného zboží je za 60 350 Kčs. Akce přišla včas. Pašeráci se dávají na ústup.

Líto mi bylo normálních cestujících, kteří byli celně odbavení během pár minut, ale museli čekat, až skončí zátah na pašeráky. A na druhé straně člověk cítil uspokojení, když viděl ty hromady podřadného zboží, za které měli občané zaplatit přemrštěné ceny.

Když výpravčí v Děvínské Nové Vsi hvízdl a vlak se v 0.02 hod. rozjel, lidé na nástupišti si vyhrnuli límce, protože teprve teď si uvědomili, že za celou dobu nepřestalo pršet.

VEČERNÍ PRAHA, 29. srpna 1967, str. 6.

VEČERNÍ PRAHA, 4. září 1967, str. 2.

Roma s pověstí

V každém přístavním městě, ve kterém jsem se kdy ocitl, jsem hledal pravou námořnickou krčmu. Nikdy jsem neměl štěstí ji najít. A pak jsem ji náhle objevil v samém středu Prahy, v Bělehradské ulici. Tak nějak asi vypadají vykřičené lokály přístavních měst. Roma, tak se onen podnik jmenuje, asi unikl pozornosti všech možných kontrol. Ke stolku vrátného, který vybírá vstupné, se z podzemí táhne pach záchodů, kouře a vydýchaného vzduchu. Červené řasení i potahy židlí a boxů připomínají určité místnosti, kterou Roma ve skutečnosti je.

Z promočeného stropu občas spadne do vína omítka. Osvětlení asi takové jako v Letenském tunelu, vyhovuje těm, kteří sem přicházejí. Zakrývá stopy únavy a vyžilosti ve tvářích návštěvníků. Hudba, která má hrát k tanci, donekonečna obchází stolky, hraje za peníze do ouška, a když někdo peníze nemá, klidně hostu vynadá. Napadlo mě, co tento podnik má společného se socialistickým pohostinstvím.

Prostředí zřejmě ovlivňuje návštěvníky a naopak. Při volné cenové tvorbě lahvové pivo za 2,20 Kčs se tu prodává za 5 Kčs a inkasuje se ihned. Personál zřejmě nemá k svým hostům důvěru. Asi ví proč.

Je pátek 0.15 hod. Z Jugoslávské ulice se vyřítily modré vozy s bílým pruhem, ostře řízly zatáčku a prudce zabrzdily před podnikem nevalné pověsti. Dvě volhy, stejšn a přepadový vůz. Z nitra vozu vyběhli příslušníci VB a zaplnili průjezd, kterým se prochází k nočnímu podniku. Kontrola průkazů. Ti, kdož průkazy nemají, odcházejí v doprovodu po schodech vzhůru do čekajících aut. Odchází jich mnoho.

U stolu nedaleko baru sedí a spí opilý muž. Není možné ho vzbudit. Číšník si ví rady. Kus ledu za límec košile a opilý spáč se zvolna probouzí. U jednoho stolku je poněkud živo. Především pod stolem. Ochotní kumpáni chtějí schovat muže, který se zde chtěl ukrýt. A pak tu jsou ženy určité profese a určité pověsti. Většinou cikánky. Některé z nich takřka děti. Jiné, které mají už mnoho za sebou — i syfilis.

Za půl hodiny kontrola občanských průkazů končí. Třicet pět mužů a žen bez průkazů, známé firmy pražského podsvětí a Bezpečností hledaná individua skončila na místním oddělení VB na tř. Wilhelma Piecka. Lokál je najednou poloprázdný. Dnes asi nebudou pozvracené ulice v okolí Romy a asi nedojde hlášení o rvačkách a ublížení na těle.

Šestatřicetiletý J. K. sedí u výslechu jen v košili. Zarudlé oči a špinavé ruce od toho, jak lezl pod stůl. Sedmkrát trestaný, dluží výživné na děti — 3200 Kčs. V polovině března vyšel z výkonu trestu a od té doby nepracuje. Ze svých 36 let si osm až devět let odseděl ve vězení. Sám neví přesně kolik. Neví také, kde ztratil šako, jestli u Rozvařilů nebo ve Stopce, neví, u koho všude spal. Někdy u Věry, jindy u Květy, také u Sáši, křestní jména žen defilují jedno za druhým. Jako by předčítal kalendář. »Pánové, se mnou se nemusíte dlouho zdržovat. Já vím, že mě zavřete pro příživnictví a neplacení alimentů. Vemte radši dalšího.«

U stolku ho vystřídala jedna z cikánek. »Proč chodíte právě do Romy?« »Tam je to fajn. Tam se může popel klepat kam chce, může se tam hlasitě mluvit a zpívat a chodí tam dobrá parta.« Tato prostitutka, která se toulá celé noci po hospodách, ve šponovkách a ne v příliš čisté blůzičce, nechává své děti doma bez dozoru.

H. R. je 21 let. Přižívnice. Je podezřelá z nákazy. Z ulice Wilhelma Piecka má zajištěnu cestu autem. Na venerické oddělení. M. Š. právě tak. Je tu žena v mužském oblečení a která všude také vystupuje jako muž. Jsou tu nejrůznější zjevy, trapné i nebezpečné.

Pět hodin ráno. Někteří z 35 předvedených už odešli domů. Sedm zadržených tu zůstane trochu déle. Začíná ta zdlouhavá a úmorná práce — hledat neobjasněné činy. Bezpečnost zasáhla. Ale co ti ostatní? Vedení podniku, národní výbor, hygienici?

JIŘÍ HÁS

16/215/X

NOVINY ZAHRANIČNÍHO OBCHODU, 30. srpna 1967, str. 1. a 2.

V souvislosti se slavnostním uvedením do provozu bezvřetenové přádelny v Ústí nad Orlicí a schválením výstavby pražského metra na základě expertizy sovětských odborníků byla pozornost naší veřejnosti znovu obrácena k československo-sovětské hospodářské a vědeckotechnické spolupráci, je to vcelku pochopitelné, neboť naše vzájemné hospodářské styky byly a jsou ve stále rostoucí míře hlavním pilířem našich vnějších ekonomických vztahů, a to nejen svým kvantitativním růstem, nýbrž zejména svou skladbou. V roce 1966 jsme v obchodě se Sovětským svazem dosáhli celkového obratu 13,2 miliardy Kčs. Jde o takovou výši obratu, která přesahuje vzájemnou výměnu zboží i mezi nejvyspělejšími kapitalistickými zeměmi mezi sebou navzájem. Vzhledem k šíři československo-sovětských styků chtěli bychom se zabývat jen některými jejími aspekty, zejména pak posledním — VII. zasedáním Mezivládní čs.-sovětské komise pro hospodářskou a vědeckotechnickou spolupráci.

Další rozvoj československo-sovětské hospodářské spolupráce

Ing. JIŘÍ ŠTĚPÁNEK

Mezivládní čs.-sovětská komise pro hospodářskou a vědeckotechnickou spolupráci má již za sebou určitý vývoj, protože byla zřízena v roce 1963. Na svých dosavadních zasedáních se zabývala zejména průběhem a výsledkem konzultací o koordinaci národohospodářských plánů a koordinaci vybraných problémů plánů vědy a techniky na léta 1966—1970 a přijala příslušné závěry k těmto pracím. Dále se zabývala specializací a kooperací výroby, otázkami vědeckotechnické spolupráce, zahraničního obchodu, dopravy a jinými problémy.

Poslední — sedmé — zasedání Mezivládní komise navazovalo na všechna předcházející jednání a posoudilo celou řadu otázek — od kontroly usnesení ze VI. zasedání, otázek vzájemné výměny zboží až po spolupráci našich zemí při výstavbě podzemních tras městské hromadné dopravy v Praze. Hlavní pozornost věnovalo však otázkám výrobní spolupráce mezi oběma zeměmi. Na ní máme zájem hlavně my. Československý zpracovatelský průmysl — zejména strojírenství — vyrábí široký světový sortiment. Udržet v takové šíři krok se světovým pokrokem je úkolem stále náročnějším a stále obtížnějším řešitelným. Specializace a kooperace výroby se tak stávají pro náš zpracovatelský průmysl základní podmínkou zvýšení ekonomie výroby a technické úrovně vyráběné produkce. Budeme-li hovořit o mezinárodní specializaci a kooperaci výroby, tak značnou a pokrokovou úlohu v ní může sehrát úzká spolupráce se Sovětským svazem, který je odběratelem poloviny celkového vývozu našich strojů a na druhé straně k nám dováží stroje a zařízení, která se u nás nevyrábějí. Na základě dlouhodobých obchodních dohod se Sovětským svazem se vyvinula řada vzájemných tradičních dodávek, které představují poměrně malý počet oborů, ale přesto se staly určitým základem pro další rozvoj dělby práce mezi oběma zeměmi. Tak např. Československo se stalo základním dodavatelem osobních elektrických lokomotiv do SSSR, významným dodavatelem dieselelokomotiv, nákladních automobilů, motocyklů, válcovacího a chemického zařízení, říčních lodí apod. Sovětský svaz nám dodává civilní dopravní letadla, těžké traktory, obilní kombajny, řadu dalších zemědělských strojů atd. S velkým odběrem našich strojů ze strany Sovětského svazu se počítá i do roku 1970. Předpokládá se, že Sovětský svaz odebere asi za čtvrt miliardy rublů zařízení pro chemický průmysl, textilní stroje asi za 100 milionů rublů, asi 1000 elektrických a téměř 900 dieselových lokomotiv, přes 2400 tramvají, velké počty obráběcích strojů atd. Vzhledem k takovémuto postavení Sovětského svazu v našem zahraničním obchodě je účelné právě v těsné spolupráci s ním zavést hromadnou a efektivnější strojírenskou výrobu, zlepšit technickou úroveň výrobků a snížit jejich sortiment. Přitom naše nosné výrobní programy pro Sovětský svaz by se měly stát stěžejními aparáty programu našeho strojírenského vývozu i do dalších zemí.

Po vzájemné dohodě se sovětskými soudruhy došlo ke zřízení stálých pracovních skupin pro specializaci a kooperaci výroby ve strojírenství a chemickém průmyslu, které mají vypracovávat příslušné návrhy. Stálé pracovní skupiny jsou orgány pro uskutečňování přímé spolupráce mezi příslušnými ministerstvy a jsou v nich zastoupeny představitelé plánovacích orgánů i zahraničního obchodu a v případě potřeby i dalších zainteresovaných organizací. Pracovní skupiny mají řešit nejen aktuální, nýbrž i perspektivní otázky spolupráce. V současné době pracuje již 14 takových skupin (např. pro průmysl obráběcích strojů, radiotechnický, elektrotechnický, elektronický, automobilový průmysl, petrochemii, průmysl papíru a celulózy atd.). VII. zasedání Mezivládní komise projednalo již první výsledky těchto prací. Tak např. v automobilovém průmyslu bylo dohodnuto, že Československo bude kooperovat některými dodávkami, jako jsou karburátory, benzínová čerpadla a světlomety, při výrobě osobních vozů v nově budovaném závodě v Togliatti v SSSR a zajistí si kompenzační dovoz nových sovětských automobilů. Ve výpočetní technice bylo dohodnuto, že budeme dodávat Sovětskému svazu elektrické psací stroje Consul pro soustavu počítače Minsk-23, dále fotoelektrická snímače, zatímco Sovětský svaz nám bude dodávat děrnostitkové stroje. Dohodli jsme se též o vzájemné spolupráci u třetí generace počítačů. U polovodičové techniky byla projednána specializace a možnosti vzájemných dodávek technologických zařízení i polovodičových prvků. V chemickém průmyslu

bylo v rámci dělby práce posuzováno zaměření orientace Československa např. na organická barviva, čistá chemikálie, textilní přípravky, agrochemikálie apod.

Nebylo by jistě správné první výsledky ve specializaci a kooperaci výroby přeceňovat, ale ukazuje se, že se tato forma spolupráce ministerstev a přímých výrobců osvědčuje, neboť umožňuje zpracovávat výrobní, technické a technologické otázky, dále pak problémy spojené s realizací produkce a i hledat nové progresivní cesty účelné kooperace a specializace v zájmu zvyšování technické úrovně výrobků a hospodárnosti výroby.

Rozvoj výrobních sil dosahuje v posledních desetiletích rychlého tempa. Přitom stále významnější úlohu hraje věda. Ovšem v zemi, jako je naše, kde se vyrábí tak obrovská škála nejrůznějších výrobků, nejsme schopni vyvíjet a vymýšlet všechno sami. Naše výzkumná a vývojová základna je a bude vždy neúplně ovlivněna potřebám rozvoje výroby. Musíme se proto učit u jiných a spolupracovat s jinými. I v této oblasti hraje důležitou úlohu spolupráce se Sovětským svazem, a proto také Mezivládní komise věnuje vědeckotechnické spolupráci značnou pozornost. Tak tomu bylo i při jejím VII. zasedání, kdy projednávala zprávu o rozpracování návrhů na řešení právních, finančních a ekonomických otázek vědeckotechnické spolupráce a zprávu o výsledcích vědeckotechnické spolupráce za uplynulý rok a návrhy na její další rozvoj.

Vědeckotechnická spolupráce mezi oběma zeměmi zahrnuje prakticky všechna odvětví národního hospodářství a přináší užitek oběma stranám. O jejím rozsahu svědčí tato fakta: Jen v roce 1966 čs. organizace předaly Sovětskému svazu 315 kompletů technické dokumentace a vzorků a vyslaly do Sovětského svazu 1384 odborníků. Sovětský svaz nám ve stejném období předal 250 kompletů technické dokumentace a vzorků a vyslal do našich závodů, výzkumných ústavů a projekčních kanceláří 816 odborníků. V poslední době věnují obě země velkou pozornost přímé spolupráci mezi zainteresovanými organizacemi a řešení společných úkolů. V této souvislosti bylo na zasedání oceněno zejména společné dokončení prací např. u vývoje textilních strojů, výzkumu v textilním průmyslu, výzkumu vlněných a viskózových vláken apod. Ke konci roku 1966 bylo mezi čs. a sovětskými vědeckovýzkumnými ústavy uzavřeno celkem 118 společných pracovních plánů k uskutečňování výzkumu a vývoje. Uvedené plány obsahují zhruba 300 jednotlivých témat.

Vědeckotechnická spolupráce mezi námi a Sovětským svazem přináší oběma zemím i důležitý ekonomický efekt. Celkový ekonomický přínos vědeckotechnické spolupráce za rok 1966 se Sovětským svazem v těžkém průmyslu činil více než 40 miliónů Kčs, v chemickém průmyslu téměř 17 miliónů Kčs, v dopravě přes 8 miliónů Kčs atd. Na základě konzultace v Sovětském svazu byly zkráceny vývojové práce při řešení polovodičových a odporových tenzometrů a univerzálních výkonových elektrických soustav pro měření neelektrických veličin, na základě převzatých zkušeností v oblasti válcování kovů bylo zavedeno opalování plochých sochorů pro P 250, čímž se snížilo zmetkovitost o více než 8000 tun proti roku 1965. Ve výrobě ocelí bylo použito kyslíkové trysky na oduhličení při výrobě antikorózní oceli, čímž bylo dosaženo úspory 180 000 Kčs. Chemici konzultovali v Sovětském svazu např. výrobu krmného droždí, azobarviv, chlórprenového kaučuku, trubek z plastických hmot vytlačováním, seznámili se například s automatizací výroby umělých hnojiv, s novými způsoby zkoušení pneumatik atd. Sovětští odborníci konzultovali v našich závodech systém unifikace a klasifikace pryže podle fyzikálních mechanických a chemických vlastností, aplikace stabilizátorů a plastifikátorů plastických hmot aj. Pracovníci našeho Výzkumného ústavu dopravního konzultovali v Sovětském svazu například metodiku vědeckého hodnocení rozvoje jednotlivých dopravních odvětví a způsoby optimalizace vztahu dopravy v národním hospodářství, koncepce protikorózní ochrany používané na dálkových kabelech podél elektrizovaných železničních tratí aj. Ve všech konzultovaných případech bylo získaných poznatků použito pro další řešení našich výzkumných úkolů. Úspěšná byla spolupráce i v jiných odvětvích národního hospodářství. Např. stavebníci se zabývali v Sovětském svazu především studiem technologie výstavby vodních děl, organizací velkopanelové bytové výstavby, výrobou dílců pro průmyslové a inženýrské stavby apod. Na druhé straně sovětští soudruzi studovali u nás především mechanizaci a organizaci stavebních prací, provádění tepelných izolací apod.

Vědeckotechnická spolupráce se Sovětským svazem oslaví koncem letošního roku již dvacetiletá trvání. Není pochyb o tom, že za tu dobu přispěla k rychlejšímu a účinnějšímu řešení celé řady důležitých vědeckotechnických a ekonomických problémů na obou stranách. Československo předalo Sovětskému svazu 182 projektů pro investiční výstavbu, 659 kompletů dokumentace na výrobu strojů a zařízení, 555 technologických popisů výrobních procesů a 3714 různých dalších dokumentací. Na druhé straně ve stejné době Sovětský svaz nám předal 297 projektů pro výstavbu podniků, 942 svazků kompletní technické dokumentace na výrobu strojů a zařízení a více než 550 technologických popisů výrobních procesů a 4310 různých technických dokumentací. Sovětský svaz převzal od nás zkušenosti a dokumentaci zvláště z vývoje kovacích a lisovacích zařízení, textilních a chemických zařízení, nových technologií ve spotřebním, automobilovém a traktorovém průmyslu a jiných odvětvích. U nás byl zase na základě sovětské dokumentace postaven např. první závod na výrobu hliníku, za sovětské pomoci vybudován moderní závod na výrobu kaučuku v Kralupech, Slovnaft Bratislava, Východoslovenské železárny a další závody. Sovětští odborníci nám pomáhají v mnoha případech svou radou, konzultacemi, připomínkami, vědeckými oponentními, jak je toho nejnovějším dokladem příklad pražského metra.

Na VII. zasedání Mezivládní komise byly kromě otázek specializace a kooperace výroby a vědeckotechnické spolupráce projednány dále některé problémy zahraničního obchodu, informace plánovacích orgánů obou zemí o způsobu provedení a organizace přípravných prací na koordinaci plánů rozvoje národního hospodářství obou států do roku 1970 a jiné otázky.

Hospodářská spolupráce se Sovětským svazem se nevyčerpává jen posledními událostmi, jakkoli rozsáhlejší, dynamičtější a hledají se i nové formy, které by odpovídaly i novým podmínkám, do kterých vstupuje rozvoj obou ekonomik. Zkušenosti tak znovu potvrzují, že bratrský svazek se Sovětským svazem není pro naši zemi jen zárukou bezpečnosti, svrchovanosti a svobody, nýbrž i předpokladem pro další harmonický vývoj našeho hospodářství.

NOVINY ZAHRANIČNÍHO OBCHODU, 30. srpna 1967, str. 1. a 2.

Statistické přehledy č. 7 - červenec 1967 - str. 245 - 252 19/215/X

Poslední číslo měsíčníku Státního statistického úřadu otiskuje tyto údaje týkající se zemědělské produkce v Československu: /Uvádíme pouze názvy jednotlivých tabulek/

Hrubá a tržní zemědělská produkce v ČSSR ve stálých cenách roku 1960 v tis. Kčs /rok 1936, 48 - 50, 53, 55, 58, 60 - 66, průměr let 1951-5, 1956-60, 1961-5/
Vývoj hrubé a tržní zemědělské produkce v ČSSR ve stálých cenách roku 1960 v procentech /Index rok 1936 = 100/ - za stejná léta
Hrubá a tržní zemědělská produkce v ČSSR v běžných cenách v tis. Kčs (za stejná léta)
Vývoj hrubé a tržní zemědělské produkce v ČSSR v běžných cenách v procentech /Index rok 1936 = 100/ - (za stejná léta)
Tržní zemědělská produkce do centrálních fondů - ČSSR v tis. Kčs (ve stálých cenách roku 1960 a v běžných cenách(za stejná léta))
Vývoj tržní zemědělské produkce do centrálních fondů - ČSSR v procentech (Index rok 1948 = 100) ve stálých cenách roku 1960 a v běžných cenách
Netržní zemědělská produkce v ČSSR v tis. Kčs (ve stálých cenách roku 1963 a v běžných cenách)
Netržní rostlinná produkce v ČSSR v tis. Kčs (ve stálých cenách roku 1960 a vběžných cenách)
Netržní živočišná produkce v ČSSR v tis. Kčs (ve stálých cenách roku 1960 a v běžných cenách)
Podíl tržní produkce na hrubé zemědělské produkci v ČSSR v procentech (ve stálých cenách roku 1960)
Hrubá zemědělská produkce a její složení v ČSSR ve stálých cenách roku 1960 (za léta 1936, 1955, 1960, 1964, 1965, 1966)
Hrubá zemědělská produkce v ČSSR na 1 ha zemědělské půdy (ve stálých cenách roku 1960 a v běžných cenách)
Tržní zemědělská produkce v ČSSR na 1 ha zemědělské půdy (ve stálých cenách roku 1960 a v běžných cenách)
Hrubá zemědělská produkce v ČSSR na 1 trvale činnou osobu v zemědělství (ve stálých cenách roku 1960 a v běžných cenách)
Tržní zemědělská produkce v ČSSR na 1 trvale činnou osobu v zemědělství (ve stálých cenách roku 1960 a v běžných cenách)

/Statistické přehldy č.7/1967 -245-252-/

Ekonomická revue č.8 - srpen 1967 - str. 380-383

PROFILY ZNÁMÝCH EKONOMŮ

V rubrice "Profily známých ekonomů" otiskuje měsíčník Socialistické akademie z pera Františka VENCOVSKÝHO portrét profesora Karla ENGLIŠE, bývalého guvernéra Národního banky a rektora právnické fakulty KU. Zhodnocení osobnosti tohoto význačného československého ekonoma je velmi positivní. Časopis otiskuje též výňatky z jeho knihy "Soustava národního hospodářství" a "Teorie státního hospodářství". Autor uvádí, že z nich možno čerpat podněty i pro řešení některých současných problémů československého národního hospodářství.

(Ekonomická revue č.8/1967)